
8.5 Eurosamarbejdet

Rammerne for eurosamarbejdet daterer sig tilbage til Maastricht-traktaten fra 1992. Som bekendt stemte Danmark imod Maastricht-traktaten. Efter endnu en aftale i Edinburgh i 1993, som danskerne godkendte ved en fornyet folkeafstemning, tiltrådte Danmark Maastricht-traktaten, dog med fire forbehold, hvoraf det ene vedrører euroen.

I 1998 blev 11⁹⁶ af landene i EU-samarbejdet godkendt til optagelse i euroen fra starten af 1999. Det skete, selvom flere af landene havde problemer specielt med store offentlige underskud. Kun Grækenland blev i første omgang ikke godkendt til optagelse i euroen, og landet deltog derfor i en periode sammen med Danmark i ERM2. Siden januar 2001 har Grækenland dog været med i eurosamarbejdet.

⁹⁶ De seks oprindelige lande, Tyskland, Frankrig, Italien, Holland, Belgien og Luxembourg, samt Irland, Spanien, Portugal, Finland og Østrig.

I en periode på tre år fra 1. januar 1999 til 1. januar 2002 eksisterede de 11 (eller 12, efter at grækerne kom med) landes nationale valutaer side om side med euroen i et fast omregningsforhold. Siden 1. januar 2002 har det alene været euro, der har været gangbar mønt i eurolandene, som i 2015 også omfatter Slovenien, Cypern, Malta, Slovakiet, Estland, Letland og Litauen.

De EU-lande, der endnu ikke lever op til kravene for at komme med i euro-samarbejdet, deltager i første omgang i ERM2-fastkursamarbejdet sammen med Danmark. For disse lande er deltagelse i ERM2 således kun et skridt på vejen mod fuld deltagelse i eurosamarbejdet, idet et af de såkaldte konvergenskriterier for optagelse i eurosamarbejdet er, at det pågældende land kan overholde udsvingbåndene for ERM2 i mindst to år uden devaluering.

8.5.1 Konvergenskriterierne

Der er tre andre konvergenskriterier, som landene også skal leve op til, for at komme med i euroen. Disse er:

- Landet skal have stabile priser.
 - Inflationen skal være stabil, og den må ikke ligge mere end 1,5 procentpoint over den gennemsnitlige inflation i de tre lande med den laveste inflationsrate.
- Landet har en stabil lang rente.
 - Den lange rente⁹⁷ må ikke ligge mere end 2 procentpoint over den gennemsnitlige lange rente i de tre lande med den laveste inflationsrate.
- Landet har stabile offentlige finanser.
 - Dette kriterium er opdelt i to. For det første må et eventuelt underskud på de offentlige finanser (det vil sige stat, kommune og offentlige fonde m.m.) ikke overstige 3 procent af landets bruttonationalprodukt.
 - For det andet må den offentlige gæld ikke overstige 60 procent af landets bruttonationalprodukt, medmindre den offentlige gæld er tilstrækkeligt faldende og nærmer sig grænsen på 60 procent af bruttonationalproduktet.

Desuden skal landene have en udviklet økonomi, herunder udviklede finansielle markeder, for at blive optaget i euroen.

⁹⁷ Det vil for de fleste lande sige renten på en 10-årig statsobligation.

8.5.2 Den finanspolitiske søjle

Når et land indgår i euroen, opgiver det sin egen valuta og dermed også sin egen pengepolitik. Det kan således ikke længere selv fastsætte sit renteniveau ud fra fx hensynet til den økonomiske vækst i landet.

Eurolandene kan dog fortsat føre deres egen finanspolitik. Det vil sige, at de selv kan fastsætte deres skattesatser, offentlige udgifter m.m. Denne opdeling af den økonomiske politik i valuta- og pengepolitik under euro-regi og finanspolitikken under nationalt regi har givet problemer inden for eurosamarbejdet. For at mindske disse problemer har EU-landene gennem årene etableret et mere og mere forpligtende samarbejde omkring finanspolitikken.

Stabilitets- og vækstpagten

Det første initiativ i denne retning daterer sig helt tilbage til starten af eurosamarbejdet, hvor specielt Tyskland var bange for, at flere lande skulle føre en så ekspansiv finanspolitik, at det underminerede tilliden til euroen.

Derfor vedtog man en såkaldt stabilitets- og vækstpagt, der bygger videre på konvergenzkriterierne for de offentlige finanser – altså, at budgetunderskuddet ikke må overstige 3 procent af bruttonationalproduktet, og at den offentlige gæld ikke må overstige 60 procent af bruttonationalproduktet. Pagten er blevet revideret flere gange.

Det er EU-kommissionen, der overvåger, hvorvidt medlemslandene overholder stabilitets- og vækstpagten. Hvis Kommissionen vurderer, at dette ikke er tilfældet, har Kommissionen bemyndigelse til først at tage en drøftelse med det pågældende land og dernæst kræve underskuddet bragt ned inden for en vis tidsperiode. Dette kaldes også en EDP-procedure.⁹⁸ Hvis ikke dette sker, kan eurolandene i sidste ende pålægges en bod.

8.6 Eurokrisen

Tiltagene under stabilitets- og vækstpagten viste sig dog ikke at være tilstrækkelige til at sikre en stabil økonomisk udvikling i eurozonen og en stabil euro. I kølvandet på den internationale finanskriser, der for alvor ramte Europa i 2008, kom en række specielt sydeuropæiske lande og Irland

98 EDP står for Excessive Deficit Procedure.

nemlig i alvorlige økonomiske problemer, og på et tidspunkt truede disse problemer eurosamarbejdets forsættelse.

Selvom problemerne var forskellige fra land til land, var der dog også fælles-træk ved eurokrisen. I virkeligheden var det nemlig tre kriser oven i hinanden, der hver især var alvorlige, og som ovenikøbet forstærkede hinanden.⁹⁹

Eurokrisen var for det første en bankkrise, der havde sin rod i finanskrisen, men som i mindst lige så høj grad skyldtes bristede boligbobler flere steder i Europa. For det andet var det en statsgældskrise med underskud på statsfinanserne og kraftigt voksende statsgæld flere steder i Europa. For det tredje var det en makroøkonomisk krise med dårlig konkurrenceevne og lav vækst, specielt i en række sydeuropæiske lande.

Perioden op til eurokrisen

I perioden op til eurokrisen skete der en kraftig indsnævring af renteforskellene mellem eurolandene, som det fremgår af figur 8.8.

Landene kunne således låne billigt – og i egen valuta. Disse muligheder for at låne i egen valuta til en lav rente medvirkede til en høj økonomisk vækst i en række europæiske lande med stigende enhedslønomkostninger og dermed forværret konkurrenceevne og betalingsbalance. Specielt i Irland og Spanien var der således en overophedet økonomi med kraftigt stigende boligpriser. Derimod havde Tyskland en forholdsvis lav økonomisk vækst fra 2001 til 2005 og en gunstig udvikling i konkurrenceevnen. I en række lande med Grækenland i spidsen var der ligeledes kraftige underskud på de offentlige finanser.

Dette samarbejde vender vi tilbage til i kapitel 12.

⁹⁹ Dette afsnit er blandt andet baseret på Lane, 2012, Shambaugh, 2012 og Thirlwell, 2012.